

VIJESTI

MISAL HRVOJA VUKČIĆA NALAZI SE U SARAJU

Napokon mogu se našoj javnosti dati pouzdane vesti o krasnom Misalu Hrvoja Vukčića Hrvatinića za koji se posle publikacije *V. Jagića, L. Thallóczya i W. Wickhoffa Missale glagoliticum Hervoiae ducis Spalatensis. Wien 1891*, oko sedam decenija nije znalo gde se nalazi.

Najstariji pomeni misala Hrvoja Vukčića nalaze se u časopisu *Philologus*, V (1850), na str. 759 i IX (1854) na str. 584. U tom je časopisu postojanje našeg rukopisa zabeležio A. D. Mordtmann iz Hamburga, koji se među prvima, već 1849-50 god. koristio dozvolom koju je sultan Abdul-Medžid dao oko 1845, god. stranim naučnicima da mogu razgledati dragocene zbirke Saraja.

Kad je Ugarski sabor izrazio želju da u Saraju potraži ostatke Korvinove biblioteke, za koju se smatralo da je prilikom turske opsade Budima 1526. i 1529. god. prenetu u Carigrad, sa saglasnošću turskog sultana odasлана je 1862. god. delegacija, koju su sačinjavali ugarski naučnici Kubinji, Henszelmann

i Ipolyi. Oni su u Saraju pored ostalih rukopisa našli i naš misal kao i Svetostefansku povelju, a po njihovom nalogu Dethier je sastavio popis rukopisa sultanove biblioteke, koji je objavio u časopisu Ugarske akademije nauka Augusteon XI, 1868 (nama nepristupačan).

Kao dalju potvrdu prijateljskih tursko-ugarskih odnosa sultan Abdul Azis poklonio je 1869. god. kralju Franji Josifu 4 rukopisa, a 1877. godine mađarskom poslanstvu Peštanskog univerziteta 35 rukopisa.

Najzad je 1889. god. novo izaslanstvo, koje su sačinjavali A. Vambéry, V. Fraknoi, K. Thaly, E. Abel i J. Csontos, dobilo dozvolu da može nesmetano raditi u biblioteci Saraja i poneti sa sobom neke rukopise radi proučavanja. Tim mađarskim naučnicima pomogao je u radu poljski naučnik Jozef Korženovski. Od slovenskih rukopisa tom prilikom je objavljena Svetostefanska povelja kralja Milutina i citirana studija o Hrvojevu misalu. Oko dozvole za publikacije Svetostefanske povelje (izd. Lj. Kovačević V. Jagić) mnogo se zauzimao Vambéry koji je uživao naročito poverenje sultanovo (Bo-

židar Kovačević, Mađarski orijentalista Vamberi i Vuk, Kovčević III, 1960. str. 181), dok je Hrvojev misal tada bio odnet u Beč u svrhu hromolitografskog postupka za publikaciju objavljenu 1891. subvencijom bosanske vlade.

Pretpostavljalo se da je Hrvojev misal dospio u Saraj sa ostalim rukopisima Korvinove biblioteke, ali je dopuštena i mogućnost da je prenet direktno iz srpskih ili hrvatskih krajeva u Tursku. Međutim u pokušaju rekonstrukcije Korvinove biblioteke, koja se nalazi u publikaciji: *Guglielmo Fraknoi, Giuseppe Fogel, Paolo Gulyas, Edit Hoffmann*, Biblioteca Corvina, Budapest 1927, Hrvojev misal se ne spominje ni među rukopisima za koje se zna u kojoj se biblioteci nalaze, kao ni među rukopisima čiji se trag izgubio, tako da pretpostavka koju su izrazili F. Rački (u prikazu izdanja Jagića, Thallóczya i Wickhoffa, Vienac 1891, 29, str. 457 i dalje) i T. Florinski (u Univerzitetkim izvestijama za 1892, Kijev, str. 3-4) da je prenet direktno iz naših krajeva, izgleda verodostojnija.

Izvesno vreme posle publikacije gubi se svaki trag Hrvojeva misala, tako da se decenijama smatralo da nije vraćen u Saraj. Iстина, još početkom ovog veka neki naučnici govoreći o ovom misalu navode da se nalazi u Saraju. Tako *Vjekoslav Klaić* u svojoj *Povijesti Hrvata* od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća II, 1, Zagreb 1900, na str. 287 donoseći portret Hrvojev sa detaljnim opisom primećuje da se taj misal čuva u Carigradu. Dve godine kasnije *Ferdo Šišić* u delu *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba*, Zagreb 1902, str. 237, isto tako govori o Hrvojevu misalu »što se sačuvao« u carigradskom Eski-Saraju. Podatak da se Hrvojev misal nalazi u Saraju nalazimo i u znatno kasnijim publikacijama Lj. Karamana (*Umjetnost u Dalmaciji*, XV i XVI vijek, Zagreb 1933, str. 182; *Eseji i članci*, Zagreb 1939 str. 161-162; *Pregled umjetnosti u Dalmaciji*, Zagreb 1952, str. 47).

Međutim, već je *T. Uspenski* pri proučavanju Sarajskog Oktateuha, dajući pregled i grčkih rukopisa

Sarajske biblioteke, konstatovao da se slovenski rukopisi koje pominje Mordtmann više ne nalaze u toj biblioteci, dok je Mordtmann pomenuo samo Svetostefansku hrisovulju i Hrvojev misal (*T. Uspenski*, Konstantinopoljski serajski kodeks, Izv. rus. arheol. Inst. v Konstantinopole, T. XII, Sofia 1907, str. 240).

J. Vajs u svojoj publikaciji: *Nejstariši breviář hrvatsko-hlaholský*, Praha 1910, str. V-VI, saopštava da je doznao iz pouzdanog izvora da je ovaj rukopis nestao. Sličnu konstataciju donosi i u znatno kasnijoj publikaciji: *Najstariji hrvatskoglagoljski misal*, Djela JA, 1948, str. 38, prim 1.

Od tada se skoro stalno ponavlja u nauci da se ne zna gde je Hrvojev misal (Ivan Milčetić, *Hrvatska glagoljska bibliografija*, Starine XXXIII, str. 35). Sam Jagić u uvodu u *Povijesti hrvatske književnosti Branka Vodnika I*, Zagreb 1913, str. 26-28, kaže: »Kuda je dospio, sada se ne zna; propao zacijelo nije.«

Ta verzija se ponavlja i u nizu publikacija izdatih posle oslobođenja (*V. Đurić*, *Minijature Hvalovog rukopisa*, Istoriski glasnik 1957, str. 48, smatra da je trenutno zagubljen; *J(osip) H(am)m*, Hrvojev misal, *Enciklopedija Jugoslavije* 4, 1960, str. 286; *O(lga) M(aruševsk)y*, Hrvojev misal *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, 2, 1926, str. 637), i prema tome se ona održala u našoj nauci sve dok prilikom naše nedavne posete Saraju nismo naišli na ovaj dragoceni rukopis i o tom izvestili u beogradskoj »Politici« od 17. februara 1963. godine. Taj rukopis smo našli zahvaljujući izvanrednoj predusretljivosti g. Hayrullaha Ōrsa, upravnika biblioteke Saraja, koji nas je, kada smo ga zamolili da razgledamo vizantijske i slovenske rukopise te značajne biblioteke, a pre svega čuveni sarajski Oktateuh, upozorio na publikaciju *Adolfa Deissmann-a* *Forschungen und Funde im Serai*. Mit einer Verzeichnis der nicht-islamischen Handschriften im Topkapu Serai zu Istanbul. Berlin und Leipzig 1933, koja je bila slučajno promakla pažnji naših naučnika. Iz te publikacije u kojoj je pod brojem 71 opisan Hrvojev misal, a pod bro-

jem 70 Svetostefanska povelja, vidi se da su mnogi rukopisi tek 1927 god. izvučeni iz podruma u kojima su se dotle nalazili. Deissmann je sarajske rukopise našao u mošeji zapadno od kioska biblioteke, u koju su kasnije preneti i gde se i danas nalaze. Taj kiosk podigao je 1719 god. sultan Ahmet III za smještaj sarajskih zbirki rukopisa i knjiga. Pri pregledu rukopisa Deissmann-u su naročito pali u oči slovenski rukopisi, pri čemu je svakako imao u vidu Hrvojev misal i jedno rumunsko jevanđelje. Deissmann pretpostavlja da se Hrvojev misal, čiju raskoš ističe, nalazio nekada u dvorani, zvanj Libraria communa, koju je podigao Murat III (1574-1595), a koju je opisao Domenico iz Jerusalima još u XVI veku. Prema tom opisu, najstarijem koji se sačuvao o sarajskoj biblioteci, u toj dvorani su se u njegovo vreme nalazili rukopisi na svim jezicima, povezani u veoma raskošne poveze, ukrašene dragim kamenjem.

Sada naš misal ima tako zvani Yildis-povez u koji su povezani posle 1887 god. mnogobrojni rukopisi Saraja po želji Abdula Amida III i ukrašeni njegovim grbom. Rukopis je rađen na finom pergamentu i veoma dobro očuvan. Rukopis ima 94 minijature i oko 380 raskošnih inicijala.

Već su recenzenti publikacije Jagića, Thallóczya i Wickhoffa, hvaleći raskošnu opremu te publikacije konstatovali nepotpunost izdanja ili su izrazili žaljenje što ovaj rukopis nije dan u potpunosti, makar u skromnijem izdanju (F. Rački, op. cit. str. 460; Milčetić, op. cit. str. 35; Florinski, op. cit. str. 15).

Možda će uspjeti Staroslavenskom institutu da taj nedostatak ispravi fototipskim izdanjem čitavog kodeksa kako bi i zaslužilo to dragoceno delo naših starih iluminatora.

Mara Harisijadis